

บทที่ ๔

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันผู้บริโภคในประเทศต่างมีความจำเป็นต้องมีเครื่องใช้สอยต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีพ และความสะดวกสบาย จึงทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคให้เข้าซื้อสินค้าเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคอย่างมาก เพราะผู้บริโภคไม่จำเป็นจะต้องมีเงินจำนวนมาก ก็สามารถจะมีเครื่องใช้สอยต่าง ๆ ที่ต้องการได้ เมื่อการเข้าซื้อสินค้าในประเทศมีมาก ย่อมต้องมีผู้บริโภคล้วนที่ไม่มีกำลังพอที่จะผ่อนชำระค่าเข้าซื้อสินค้าได้ทุกงวด ดังนั้น จึงมีผู้เข้าซื้อที่ประพฤตินิติสัญญาเป็นจำนวนมาก และทำให้ผู้ให้เข้าซื้อจะต้องฟ้องร้องผู้เข้าซื้อตามสัญญาเข้าซื้อเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายต่าง ๆ ปัญหาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นว่า ค่าเสียหายตามสัญญาเข้าซื้อที่ผู้ให้เข้าซื้อเรียกร้องมานั้น จะเกินกว่าความเสียหายที่ผู้ให้เข้าซื้อพึงจะได้รับในกรณีผิดสัญญาโดยทั่วไปหรือไม่ ซึ่งในปัญหาดังกล่าวนั้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติลักษณะเข้าซื้อในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว อาจแยกพิจารณาได้เป็น ๒ ประการ คือ

๑. กรณีไม่มีสัญญากำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ในกรณีดังกล่าวประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเข้าซื้อได้บัญญัติไว้เพียง ๓ มาตรา ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับค่าเสียหายนั้นจะเป็นกรณีของมาตรา ๔๓๓ และ มาตรา ๔๓๔ ซึ่งที่เป็นปัญหาในทางปฏิบัตินั้น คือมาตรา ๔๓๔ กรณีผู้ให้เข้าซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาและริบบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน ทั้งกลับเข้าครองทรัพย์สินที่ให้ผู้ให้เข้าซื้อได้ด้วย ส่วนกรณีมาตรา ๔๓๓ เป็นสิทธิของผู้เข้าซื้อจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของ ตามปกติที่กรณีที่เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่คือ กรณีของมาตรา ๔๓๔ ซึ่งเมื่อมีการบอกเลิกสัญญาแล้ว ผู้ให้เข้าซื้อจะมีสิทธิเรียกร้องดังต่อไปนี้

ก. ทรัพย์สินที่เข้าซื้อ ตามมาตรา ๔๗๔ บัญญัติไว้ว่า "เจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย" ซึ่งหมายความว่า มีสิทธิที่จะเข้าครอบครอง (entitled to resume possession) ดังนั้น เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๖๐๑ ผู้เข้าซื้อมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เข้าซื้อคืนแก่เจ้าของหรือผู้ให้เข้าซื้อ หากไม่สามารถส่งมอบคืนได้ ผู้ให้เข้าซื้อ ก็สามารถเรียกให้ผู้เข้าซื้อชดใช้ราคาค่าแห่งทรัพย์สินที่เข้าซื้อแทนได้

ข. เงินค่าเข้าซื้อที่ได้ชำระไปแล้ว ตามมาตรา ๔๗๔ บัญญัติไว้ว่าบรรดาเงินที่ได้เข้ามาแล้วแต่ก่อนให้รับเป็นของเจ้าของทรัพย์สิน ด้วยเหตุนี้ เจ้าของหรือผู้ให้เข้าซื้อ จึงมีสิทธิรับบรรดาเงินที่ได้เข้ามาแล้วแต่ก่อนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเงินดาวน์หรือเงินค่าเข้าซื้อที่ชำระมาแล้ว

ค. เงินค่าเข้าซื้อค้างชำระ เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๔๑๑ (ประชุมใหญ่) วางหลักไว้ว่า ผู้ให้เข้าซื้อจะเรียกค่าเข้าซื้อค้างชำระไม่ได้ โดยคงเรียกได้แต่เพียงค่าที่ผู้เข้าซื้อได้ใช้ทรัพย์สินมาตลอดระยะเวลาที่ผู้เข้าซื้อยังคงครอบครองทรัพย์สินที่เข้าซื้อเท่านั้น ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๑ วรรคสาม ดังนั้น ผู้ให้เข้าซื้อจะเรียกค่าเข้าซื้อที่ค้างชำระไม่ได้

แต่ในเรื่องนี้มีความเห็นของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยว่า ผู้ให้เข้าซื้อ มีสิทธิเรียกค่าเข้าซื้อที่ค้างชำระได้ถึงวันเลิกสัญญาได้ โดยอ้างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๑/๒๔๐๑ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๔/๒๔๐๕

ปัญหาดังกล่าวนี้อาจเกิดจากความเห็นที่แตกต่างกันว่า สัญญาเข้าซื้อนั้น เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาแล้ว จะมีผลย้อนหลังไปจนถึงวันที่ทำสัญญาหรือมีผลสิ้นสุดลงในวันที่บอกเลิกสัญญาเท่านั้น ฝ่ายที่เห็นว่าผู้ให้เข้าซื้อจะเรียกค่าเข้าซื้อค้างชำระได้นั้นก็ด้วยเห็นว่า เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะ

ดั้งเดิมตามมาตรา ๓๕๑ อันเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการเลิกสัญญาโดยทั่วไป ดังนั้น จะเรียกค่าเช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อซึ่งไม่มีอยู่แล้วไม่ได้ ซึ่งการบอกเลิกสัญญาใน ลักษณะนี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Rescission" ส่วนฝ่ายที่เห็นว่าผู้ให้เช่าซื้อ จะเรียกค่าเช่าซื้อค้างชำระได้นั้น ก็เนื่องจากเห็นว่า สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาที่ ไม่ได้ถือเอาความสำเร็จของกิจการ แต่ถือประโยชน์โดยตลอดระยะเวลาตาม สัญญาเป็นสาระสำคัญ ดังนั้น เมื่อมีการบอกเลิกสัญญา ความผูกพันของคู่สัญญา ย่อมจะสิ้นสุดลงนับแต่วันที่บอกเลิกสัญญา ความผูกพันที่มีแต่เดิมก็ยังคงเป็นความ ผูกพันตามสัญญาอยู่ ซึ่งการบอกเลิกสัญญาเช่นนี้ตรงกับคำว่า "termination" แต่ในทางปฏิบัติส่วนมากนั้นยังถือว่า ผู้ให้เช่าซื้อจะเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ ไม่ได้ โดยถือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๔/๒๔๑๑ เป็นหลัก

ง. เงินค่าเช่าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ เงินค่าเช่าซื้อจำนวนนี้ ได้แก่ เงินค่าเช่าซื้อตั้งแต่งวดที่สัญญาเช่าซื้อได้สิ้นสุดลงโดยผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิก สัญญาเป็นต้นไป ซึ่งถือว่าผู้เช่าซื้อไม่มีหน้าที่จะต้องชำระค่าเช่าซื้อตั้งแต่งวดที่ สัญญาเช่าซื้อสิ้นสุดลงให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ โดยถือว่านิติสัมพันธ์ตามสัญญาเช่าซื้อที่ เคยมีต่อกันได้สิ้นสุดลงไปแล้ว

ส่วนการบอกเลิกสัญญา มาตรา ๔๗๓ นั้น จะมีผลดังนี้

ก. ทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ตามมาตรา ๔๗๓ บัญญัติไว้ชัดเจนแล้วว่าผู้ เช่าซื้อต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อกลับคืนให้แก่เจ้าของโดยเสียค่าใช้จ่ายของ ตนเอง

ข. เงินค่าเช่าซื้อที่ได้ชำระไปก่อนแล้ว เมื่อมาตรา ๔๗๓ ไม่ได้ บัญญัติให้ผู้ให้เช่าซื้อ มีสิทธิริบบรรดาเงินที่ได้ชำระมาแล้วเหมือนดังมาตรา ๔๗๔ ดังนั้น ผู้ให้เช่าซื้อจึงต้องคืนบรรดาเงินที่ได้รับมาแล้วให้แก่ผู้เช่าซื้อทั้งสิ้นพร้อม ด้วยดอกเบี้ย โดยคงเรียกให้ผู้เช่าซื้อใช้เงินตามควรค่าแห่งการใช้ทรัพย์สินได้

เท่านั้น โดยถือว่าเมื่อบอกเลิกสัญญาแล้วคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม ตามมาตรา ๓๕๑ นั้นเอง

แต่ก็มีฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยโดยเห็นว่า การบอกเลิกสัญญาตามมาตรา ๔๓๓ นั้น เป็นการบอกเลิกสัญญาของผู้เข้าซื้อซึ่งอาจบอกเลิกสัญญาเมื่อใดก็ได้ และไม่จำเป็นต้องมีกรณีผิดสัญญาเกิดขึ้นก่อน ด้วยเหตุนี้การบอกเลิกสัญญาในกรณีนี้ จึงน่าจะถือเป็นการบอกเลิกสัญญาแบบที่เรียกว่า "termination" ซึ่งจะไม่มี การย้อนหลังไปถึงวันที่ทำสัญญากัน โดยถือว่าระหว่างที่ยังไม่มีการบอกเลิกสัญญา ค่าเข้าซื้อที่ถึงกำหนดตามสัญญาและผู้เข้าซื้อได้ชำระไปแล้วนั้น ยังต้องผูกพันให้ เป็นไปตามที่สัญญากำหนด เมื่อบอกเลิกสัญญาแล้ว ข้อผูกพันดังกล่าวจะสิ้นสุดลง ตั้งแต่วันบอกเลิกสัญญาเป็นต้นไป

ค. เงินค่าเข้าซื้อค้างชำระ เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาเข้าซื้อแล้ว ผู้เข้าซื้อย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องเงินค่าเข้าซื้อค้างชำระตามสัญญาได้อีกต่อไป

ง. เงินค่าเข้าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ กรณีนี้ก็เช่นเดียวกับ กรณีข้อ ค. ผู้ให้เข้าซื้อจึงไม่มีสิทธิเรียกเงินค่าเข้าซื้อที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ตั้งแต่วินาทีสัญญาเข้าซื้อสิ้นสุดลงเป็นต้นไปจากผู้เข้าซื้อได้

จึงเห็นได้ว่า กรณีสัญญาเข้าซื้อไม่ได้กำหนดข้อสัญญาไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อมีการผิดสัญญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเข้าซื้อดังที่กล่าว มาแล้ว ได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องของคู่สัญญาไว้แล้ว โดยในส่วนของค่าเสียหายนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเข้าซื้อไม่ได้กำหนดไว้เป็น พิเศษ ดังนั้น จึงต้องนำบทบัญญัติว่าด้วยค่าเสียหายตามหลักทั่วไปในบรรพ ๒ ว่า ด้วยหนี้ มาใช้บังคับ โดยเมื่อมีการบอกเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้อง ให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม ตามมาตรา ๓๕๑ โดยเงินที่ต้อง ใช้คืนนั้นให้บวกดอกเบี้ยเข้าไว้ด้วย โดยคิดตั้งแต่วันที่ได้รับความเสียหาย ส่วนที่เป็นการ

งานอันได้กระทำให้นั้น การที่จะชดใช้คืนให้ทำได้ด้วยใช้เงินตามค่าแห่งการนั้นๆ ซึ่งหมายความว่าทั้งผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อ จำต้องกลับคืนสู่ฐานะที่เป็นอยู่เดิม ในขณะที่ทำสัญญากัน ส่วนการที่ผู้เช่าซื้อได้ใช้ทรัพย์สินที่เช่าซื้อในระหว่างสัญญา จึงจำต้องใช้ค่าตามควรแห่งค่าการใช้ทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ แต่มียกเว้นไว้ตาม มาตรา ๔๗๔ เท่านั้น ที่เจ้าของหรือผู้ให้เช่าซื้อจะไม่ต้องคืนบรรดาเงินที่ได้ใช้แล้วโดยกฎหมายกำหนดให้รับได้ ซึ่งเป็นการยกเว้นหลักทั่วไปว่าด้วยการบอก เลิกสัญญา ส่วนค่าเสียหายประการอื่นนั้นตามมาตรา ๓๕๑ วรรคสุดท้าย ได้บัญญัติแล้วว่า "การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากกระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่" ดังนั้น การเรียกค่าเสียหายจึงนำบทบัญญัติมาตรา ๒๒๒ - ๒๒๔ มาใช้บังคับ โดยในเรื่องนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๘๔/๒๔๑๗ ได้วินิจฉัยว่าการที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกร้องค่าเสียหายจากการที่ขาดประโยชน์ที่เอาารถไปให้ผู้อื่นเช่าไม่ได้ และค่าเสียหายจากการที่ผู้เช่าซื้อใช้รถชำรุดบอบสลายนั้น เป็นค่าเสียหาย เพื่อทดแทนความเสียหายที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้ ตามมาตรา ๒๒๒ วรรคแรก ดังนั้น ค่าเสียหายอื่นๆ ตามสัญญาเช่าซื้อที่จะเรียกร้องต่อกันได้ จึงต้องพิจารณาว่าเป็นความเสียหายตามปกติที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ หากเป็นความเสียหายอันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ คู่กรณีที่เกี่ยวข้องจะต้องได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว โดยนำทฤษฎีมูลเหตุเหมาะสมมาเข้ากับกรณีนี้ ในกรณีที่มีฝ่ายผู้เสียหายมีส่วนทำผิดด้วย ก็อาศัยมาตรา ๒๒๓ ส่วนการคิดดอกเบี้ยก็อาศัยมาตรา ๒๒๔ และหากทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้สูญหายไประหว่างผิดนัดหรือไม่อาจส่งมอบได้ การคิดดอกเบี้ยก็อาศัยมาตรา ๒๒๔ เป็นหลักซึ่งเพียงพอที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายแก่คู่สัญญาตามสัญญาเช่าซื้อได้เช่นเดียวกับสัญญาทั่วไป คงมีปัญหาเฉพาะที่มาตรา ๔๗๔ บัญญัติไว้ว่า เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาแล้ว เจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครองทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อได้ด้วย ซึ่งเท่ากับว่าไม่ว่าผู้เช่าซื้อจะผ่อนชำระค่าเช่าซื้อไปจำนวน มากเพียงใดก็ตาม (บางกรณีอาจเกินจากราคาทรัพย์สินที่เช่าซื้อโดยแท้จริงก็ได้) หากมีการผิดสัญญา เจ้าของหรือผู้ให้เช่าซื้อย่อมมีสิทธิที่จะยึดทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อคืนได้เสมอ โดยศาลไม่อาจให้ดุลพินิจเป็นอย่างอื่นได้ ดังนั้น เจ้าของ

หรือผู้ให้เข้าซื้อจึงได้รับทรัพย์สินที่ให้เข้าซื้อคืนพร้อมยังมีสิทธิรับเงินที่ได้ให้เข้ามาแล้วกับเรียกค่าเสียหายอื่น ๆ ได้อีก จึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นแก่ผู้เข้าซื้อสินค้า (เพราะผู้ให้เข้าซื้อมิได้นำเอาราคาทรัพย์สินที่ให้เข้าซื้อมาหักออกจากค่าเสียหายต่าง ๆ ด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๔๗๔ ดังกล่าว โดยกำหนดให้ผู้เข้าซื้อสิทธิร้องขอต่อผู้ให้เข้าซื้อ ให้ทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่เข้าซื้อได้ และเมื่อขายได้เงินเท่าไร หากเกินกว่าราคาค่าเข้าซื้อที่ค้างชำระ ผู้ให้เข้าซื้อจะต้องคืนเงินดังกล่าวให้แก่ผู้เข้าซื้อ แต่หากขายได้ราคาขาดจากราคาค่าเข้าซื้อที่ค้างชำระ ผู้เข้าซื้อก็ต้องรับผิดชอบชำระเงินส่วนที่ขาดนั้น ซึ่งจะเป็นธรรมแก่ผู้ให้เข้าซื้อและผู้เข้าซื้อสินค้าทั้งสองฝ่าย

อนึ่ง ค่าเสียหายตามสัญญาค่าเข้าซื้อนั้น ผู้ให้เข้าซื้อและผู้เข้าซื้อไม่มีความจำเป็นที่จะบอกเลิกสัญญาก็ได้ ซึ่งเมื่อมีการผิดหน้าที่ คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิเรียกร้องให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามหน้าที่ และหากมีความเสียหายใด ๆ เกิดขึ้น ย่อมมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายดังกล่าวได้อีกด้วย

๒. กรณีสัญญาเข้าซื้อที่กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

สัญญาเข้าซื้อซึ่งเป็นสัญญาลักษณะหนึ่งในเอกเทศสัญญาของไทย ดังนั้น หากคู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญากันโดยถูกต้องตามหลักนิติกรรมสัญญา สัญญาย่อมมีผลใช้บังคับได้ระหว่างคู่สัญญา ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of the will) และเสรีภาพในการทำสัญญา ด้วยเหตุนี้คู่สัญญาจึงอาจตกลงเงื่อนไขใด ๆ ในสัญญาให้ผิดแผกแตกต่างจากที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ได้ หากข้อตกลงดังกล่าวไม่ขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ย่อมใช้บังคับได้ ซึ่งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยนั้น บทบัญญัติลักษณะเข้าซื้อโดยเฉพาะ เรื่องการบอกเลิกสัญญา ตามมาตรา ๔๗๓, ๔๗๔ นั้น คู่สัญญาอาจตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งตามปกติแล้วผู้ให้เข้าซื้อจะกำหนด

ค่าเสียหายไว้หลายประการในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดสัญญาและอาจเรียกร้องค่าเสียหายกรณีมีการผิดสัญญาค่าเช่าซื้อได้ ดังนี้

ก. การริบค่าเช่าซื้อที่ชำระไปแล้ว ทั้งนี้เป็นไปตามสิทธิที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕๗๔

ข. การเรียกค่าใช้ทรัพย์สิน (ค่าขาดประโยชน์) หลังจากมีการผิดสัญญาจนถึงก่อนการได้ทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อคืน

ค. การเรียกราคาทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ กรณีไม่ส่งทรัพย์สินและค่าใช้ทรัพย์สินจนกว่าจะส่งคืนหรือใช้ราคาครบถ้วน

ง. ค่าซ่อมแซมหรือค่าเสียหายของการชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินกรณีมีการใช้ทรัพย์สินอย่างผิดปกติของการใช้โดยทั่วไป

จ. ราคาทรัพย์สินที่ยังขาดอยู่ กรณีติดตามทรัพย์สินคืนมาได้ แล้วนำมาขายได้ราคาต่ำ

ฉ. ค่าใช้จ่ายในการติดตามทรัพย์สิน

ช. ดอกเบี้ย

การเรียกร้องค่าเสียหายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ให้เช่าซื้อได้เรียกร้องค่าเสียหายจากผู้เช่าซื้อพร้อมหลายรายการ โดยอาศัยข้อตกลงในสัญญา ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นบริษัทการเงินจะเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่างๆ ในสัญญาเช่าซื้อเพียงฝ่ายเดียว เพราะเป็นผู้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจสูงกว่าผู้เช่าซื้อส่วนฝ่ายผู้เช่าซื้อไม่ได้ร่วมเจรจาต่อรองในการกำหนดเงื่อนไขในสัญญาแต่อย่างใด

โดยมีหน้าที่เพียงลงลายมือชื่อในสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งมีข้อความมาครบถ้วนแล้วเท่านั้น ซึ่งย่อมเป็นการแน่นอนว่าข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อย่อมกำหนดเพื่อประโยชน์ของผู้ให้เช่าซื้อแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยจำกัดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้เช่าซื้อให้มากที่สุด แต่กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อไว้อย่างละเอียด ผู้เช่าซื้อจึงอยู่ในฐานะเสียเปรียบ สัญญาประเภทนี้เรียกกันทั่วไปว่าสัญญาจำยอม (Adhesion Contract) ซึ่งในทางปฏิบัติศาลไทยยอมรับว่าสัญญาจำยอมก็เป็นสัญญาประเภทหนึ่งโดยยึดถือหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาเป็นหลัก และถือว่าคู่สัญญามีเจตนาร่วมกันทั้งสองฝ่าย แม้ว่าเจตนาของฝ่ายผู้เช่าซื้อจะถูกจำกัดเพียงแสดงเจตนาตอบรับหรือตอบปฏิเสธ โดยที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขต่าง ๆ ในสัญญาได้ก็ตาม แต่เนื่องจากการเจรจาตกลงต่อรองกันในเนื้อหาของสัญญามีได้เป็นเงื่อนไขหนึ่งของความสมบูรณ์แห่งสัญญา จึงถือว่าสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาที่มีผลตามกฎหมาย ดังนั้น ศาลไทยจะใช้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาบังคับโดยไม่คำนึงว่าสัญญาจำยอมจะมีสถานะทางกฎหมายที่แตกต่างจากสัญญาประเภทอื่นแต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อมีการประพจน์ผิดสัญญาของผู้เช่าซื้อ ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อจึงมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายตามข้อ ก. ถึงข้อ ข. ที่กล่าวมาแล้วได้ทั้งสิ้น มาตรการที่ศาลใช้ในการคุ้มครองผู้เช่าซื้อคงมีเพียงมาตรการที่ถือว่า ค่าเสียหายตามสัญญาดังกล่าวเป็นการกำหนดค่าเสียหายกันไว้ล่วงหน้าอันมีลักษณะเป็นเบี้ยปรับ ซึ่งหากสูงเกินส่วนศาลอาจลดลงเป็นจำนวนที่พอสมควรแก่ความเป็นธรรมได้ โดยมีหลักอยู่ว่าจำนวนค่าเสียหายต่างๆ ที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกร้องได้เมื่อรวมกับค่าเช่าซื้อที่ชำระไปแล้วจะไม่เกินกว่าราคาทรัพย์สินที่เช่าซื้อที่แท้จริง (ราคาค่าเช่าซื้อหักออกจากดอกเบี้ยและผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ผู้ให้เช่าซื้อคิดจากผู้เช่าซื้อ) แต่อย่างไรก็ตามมาตรการของศาลก็ยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองผู้เช่าซื้อ เพราะในความเป็นจริงศาลเปรียบเสมือนผู้ซ่อมแซมงานวิบัติที่คอยตีความแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นการแก้ไขตอนปลายเหตุ เพราะเป็นการพิจารณาตีความให้สัญญามีผลหรือไม่ตามกฎหมาย เมื่อมีประเด็นขึ้นสู่ศาลเท่านั้น และโดยหลักแล้วศาลไม่

สามารถตีความหรือแก้ไขสัญญาเพราะมีความสงสัยว่าสัญญาเป็นธรรมหรือไม่ แต่ศาลจะต้องตีความโดยเคารพต่อเจตนาของคู่สัญญา และบังคับให้ตามนั้น ด้วยเหตุนี้การคุ้มครองของคู่สัญญาเข้าชื่อจึงควรอยู่ที่ต้นเหตุหรือตัวสัญญาเข้าชื่อที่ร่างขึ้นนั่นเอง ที่ควรจะต้องถูกควบคุม ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยมีแนวทางอยู่ ๒ แนวทาง คือ แนวทางแรกทำโดยการแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยแบบ รายการ ของสัญญาเข้าชื่อ การบอกเลิกสัญญา และดอกเบี้ย โดยบัญญัติไว้ด้วยว่าข้อตกลงในลักษณะเข้าชื่อนั้น คู่สัญญามีอาจตกลงแก้ไขเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ แต่แนวทางดังกล่าวนั้นก็อาจมีข้อโต้แย้งได้ว่า ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้นไม่เคยมีบทบัญญัติในลักษณะนี้มาก่อน โดยปล่อยให้ศาลใช้ดุลพินิจว่าบทบัญญัติมาตราใดเป็นบทบัญญัติอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ หากเกี่ยวข้องศาลก็จะตีความว่าบทบัญญัติลักษณะนั้นคู่สัญญาไม่อาจตกลงเป็นอย่างอื่นได้ แต่ไม่มีที่ใดเลยที่บัญญัติไว้ว่าบทบัญญัติลักษณะดังกล่าวคู่สัญญาไม่อาจตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นได้ ดังนั้น การเขียนข้อความในลักษณะดังกล่าวแม้ไม่มีที่ใดห้าม ก็อาจจะถูกโต้แย้งในหลักการที่สำคัญว่าทำให้ระบบในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่วางไว้โดยกว้าง ๆ ใช้ได้โดยทั่วไปต้องเสียไป แนวทางที่สอง ซึ่งจะแก้ไขปัญหาให้ครบวงจรนั้นก็ควรจะต้องผลักดันให้มีกฎหมายออกมาใช้บังคับเฉพาะดังเช่น ร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าชื่อสินค้า พ.ศ. ... ซึ่งเคยมีผู้เสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติในปี ๒๕๒๑ มาแล้ว ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติทั้งควบคุมและคุ้มครองผู้เข้าชื่อตั้งแต่นั้นตอนการทำสัญญาจนถึงหลังจากสัญญาสิ้นผลบังคับแล้วโดยยึดถือแนวทางของประเทศอังกฤษและญี่ปุ่น ข้อเสนอแนะทั้งสองแนวทางนั้น แนวทางแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สามารถทำได้ง่ายกว่าแต่ก็แก้ไขปัญหาได้ไม่หมด ตราบใดผู้ให้เข้าชื่อยังอยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าผู้เข้าชื่อ และมีอำนาจต่อรองเงื่อนไขต่าง ๆ ในสัญญาได้ดีกว่า ส่วนแนวทางตามร่างพระราชบัญญัติควบคุมการเข้าชื่อสินค้านั้น เป็นแนวทางที่ทำได้ยากกว่าเนื่องจากการออกกฎหมายฉบับใหม่ โดยหากออกมาใช้บังคับเป็นกฎหมาย บริษัทผู้ให้เข้าชื่อ

สินค้า ซึ่งเป็นบริษัทการเงินขนาดใหญ่จะต้องถูกรัฐเข้าควบคุมและแทรกแซงการกำหนดเงื่อนไขในสัญญาทุกขั้นตอน จึงทำให้บริษัทการเงินดังกล่าวยอมไม่เห็นด้วยกับแนวทางตามร่างพระราชบัญญัติฯ แต่ก็ เป็นสิ่งที่สมควรผลักดันให้มีร่างพระราชบัญญัติตามแนวทางดังกล่าวมาใช้บังคับอย่าง เช่น นานาอารยประเทศปฏิบัติกันและเห็นผลแล้วว่าสามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย